

MUSUL SONRASINDA

DEAŞ

Geri Çekilme, Topraksızlaşma ve Halifelik Kodlarının Kaybı

DEAŞ'ın Musul savunmasının kademeli bir hareketli alan savunma stratejisi üzerine inşa edildiği anlaşılmaktadır. Şehrin kenar kuşağında hareketli savunma hattı kuran DEAŞ bu alanlarda vur-kaç taktiğini kullanarak genellikle bombalı saldırılar yapmayı tercih ederken, operasyonun temposunu düşürmek ve koalisyon güçlerinin dikkatini dağıtmak için klasik taktiklerinden biri olan; güvenlik açısından zayıf gördüğü şehirlere sızmak bu stratejinin en önemli özelliğinden biri.

Murat YEŞİLTAŞ

Musul'un DEAŞ'tan kurtarılmasına yönelik askerî harekât, örgütün Musul'u kaybettikten sonra nasıl bir stratejiyi devreye sokacağına yönelik birçok soruyu gündeme getirdi. Haziran 2014'de Musul, ABD tarafından finanse edilen, eğitilen ve donatılan Irak ordusunun şehri terk etmesiyle DEAŞ'ın eline geçmişti. DEAŞ daha sonrasında aynı şehirde halifelliğini ilan etmiş, takip eden aylarda ise topraklarını genişleterek Suriye ve Irak arasındaki

sınırı ortadan kaldırarak fiili bir devlet kurduktan sonra adeta alternatif bir siyasal düzen kurmuştu. Ne var ki, geçtiğimiz son iki yıl içinde DEAŞ karşıtı koalisyonun askerî kampanyası örgütün önemli kayıplar vermesine neden oldu. Örgüt, 2014-2016 arasında Irak'ta topraklarının yarısını, Suriye'de ise yaklaşık yüzde yirmisinden fazlasını kaybetti. Bu kayıplara ek olarak, operasyonel seviyede önemli sayıda askerî liderleri Amerikan hava saldırıları veya suikastlar sonucu

yaşamını yitirdi, mesihçi söyleminin merkezinde yer alan Dabîq'ı Türkiye'nin desteklediği ÖSÖ'ya bırakmak zorunda kaldı. Bu süre içinde, DEAŞ karşıtı siyasî ve dinî söylem konsolide oldu ve örgüt siyasî iddiasında bir gerileme yaşayarak saldırgan askerî ilerleyişine yönelik stratejisini değiştirerek savunma pozisyonuna geçmek zorunda kaldı. Bununla birlikte, örgütün 2014-2016 yılları arasında Yabancı Savaşçılar için çekim merkezine dönüşmesi büyük ölçüde ortadan

kalktı ve ekonomik kaynaklarını mobilize etmesi büyük ölçüde kısıtlandı.

Bütün bu nedenler, bir bütün olarak DEAŞ'ı merkez üssü olarak gördüğü Musul ve Rakka'da mevcut gücünü korumaya yönelerek stratejisini değiştirmeye zorladı ve örgütü belirli alanlara sıkışmış savunmacı bir anlayış benimsemeye sürükledi. Bu nedenle Musul operasyonu DEAŞ'ın bundan sonraki varlığına ve yöntemlerine dair soruları gündeme yeniden getirdi. Bunlardan iki tanesi oldukça önemli gözüküyor. Birincisi, Musul'un kaybedilmesinden sonra DEAŞ'ı stratejik ve taktiksel düzeyde nasıl bir gelecek bekliyor? Daha doğrusu DEAŞ, Musul'u kaybederse bir düşüş dönemine mi girecek? İkincisi ise, Musul operasyonunun başarıya ulaşması halinde DEAŞ için sonun başlangıcından bahsetmek ne kadar mümkün?

Strateji değişikliği ve geri çekilme evresi

DEAŞ'ın Musul savunmasının kademeli bir *hareketli alan savunma* stratejisi üzerine inşa edildiği anlaşılmaktadır. Şehrin kenar kuşağında *hareketli savunma hattı* kuran DEAŞ bu alanlarda vurkaç taktiğini kullanarak genellikle bombalı saldırılar yapmayı tercih ederken, operasyonun temposunu düşürmek ve koalisyon güçlerinin dikkatini dağıtmak için klasik taktiklerinden biri olan; güvenlik açısından zayıf gördüğü şehirlere sızmak bu stratejinin en önemli özelliğinden biri. DEAŞ'ın Kerkük'e saldırı düzenlemesi böylesi bir stratejinin hayata geçirilmesinin örneklerinden birini oluşturmaktadır. Ancak hızlı veya yavaş,

Musul'u ya terk etmek zorunda kalacak ya da önemli sayıdaki militanını özellikle Dicle nehrinin batı yakasındaki ana şehir merkezinde bırakarak sonuna kadar savaşarak Musul'u kaybedecektir. Bunun ilk ve en önemli sonuçların biri örgütün stratejisinde bir değişikliğe gitmesi olabilir.

Temel olarak topraksal kontrole dayalı *ofensif* bir yayılma stratejisi ve *hibrid* gerilla savaşı taktikleriyle hareket eden DEAŞ, Musul'u kaybettikten sonra etkin bir aktör olduğunu yeniden göstermek için stratejisini, saldırılarının kapsamlarını ve saldırı taktiklerini değiştirebilir. DEAŞ'ın en önemli avantajlarından biri, geniş bir coğrafi kontrolü elinde tutmasından kaynaklanan manevra serbestisine sahip olmasıdır. Bu değişimin stratejik düzeydeki ilk etkisi, örgütün uzun vadeli amaçları üzerinde yaşanabilir. Bu nedenle DEAŞ'ın stratejinin temelinde yer alan; "İslam Devleti'nin merkez üslerini korumak için genişleme" ilkesi, "topraksız kalmamak için saldır ve cepheyi mümkün olduğunca genişlet" şeklinde yeniden formüle edilebilir. Ancak bu değişim, DEAŞ'ın yeni toprakları kendi kontrolü altına almasıyla sonuçlanmak yerine Irak içindeki farklı bölgelere saldırılarda bulunarak kendisine karşı yürütülen operasyonun konsantrasyonu dağıtma hedefine yönelik olabilir. Bu durum ayrıca, örgütün daha agresif bir tutum takınmasına vesile olacağı gibi, özellikle *yakın coğrafya* olarak gördüğü ülkeler kuşağında çok boyutlu terör saldırılarını hızlandırabilir.

DEAŞ'ın Musul'u kaybetmesinin en önemli stratejik sonuçlarından bir diğeri de örgütün Iraklı bir fenomen olmaktan çıkması olabilir.

DEAŞ karşıtı siyasi ve dini söylem konsolide oldu ve örgüt siyasi iddiasında bir gerileme yaşayarak saldırgan askeri ilerleyişine yönelik stratejisini değiştirerek savunma pozisyonuna geçmek zorunda kaldı.

Musul'un yeniden ele geçirilmesi, örgütün var olmasını mümkün kılan Irak bağlamındaki itici faktörleri ortadan kaldırmayacak olsa da örgütü, Arap Baharı ve Musul öncesinde olduğu gibi hücre yapılanmasını koruyan *Irak El-Kaidesi* formuna geri dönmeye zorlayarak, Irak ordusunun dikkatini dağıtacak şekilde bazı kritik şehirlerde yeniden kontrol sağlamak için yeni bir direniş hareketine yöneltebilir. Böylesi bir değişim, özellikle Irak ekseninde DEAŞ'ı *halifelik öncesi* örgütsel yapısına yeniden dönmeye zorlayabilir.

Musul'un kaybedilmesiyle Irak ekseninde askeri varlığını seyriltecek başka alanlara dağıtmak zorunda kalacak olan DEAŞ daha fazla asimetrik tekniklere ve gerilla savaşı yöntemlerine başvurarak Sünni bölgelerde halkı ayaklanmaya zorlayabilir ya da Irak Ordusuna ve milis kuvvetlerin kontrol ettiği bölgelere yönelik amansız bir asimetrik şehir çatışması başlatabilir. Daha da önemlisi halifelğin ilanından sonra kazandığı yeni tecrübelerle birlikte DEAŞ Irak'ı etno-mezhepsel bir parçalanma sürecine sokmak için bütün imkanlarını seferber edebilir.

Organizasyonel zayıflık ve küçülme

Musul'un kaybedilmesinin en önemli sonuçlarından biri de DE- AŞ'ın organizasyonel yapısında yaşayacağı parçalanma nedeniyle zayıflama ve küçülmeye gitme ihtimalidir. DE AŞ'e karşı oluşturulan uluslararası kampanya örgütün sadece toprak kaybetmesine neden olmamış, ekonomik hareketliliğini de sınırlamış ve örgütün karar alma mekanizmasını ve operasyonlarını etkin kılan bazı kilit isimlerin oyun dışı kalmasına neden olmuştur. Musul'un kaybı öncelikli olarak halifelik kurumunun idari ve organizasyonel yapısında sahip olunan iki yıllık tecrübenin Irak ekseninde sona ermesi anlamına gelecektir. DE AŞ, bu iki yıllık süre içinde sadece askeri bir yapı olarak kendini geliştirmede aynı zamanda zora dayalı da olsa *mutlak otoriteye* dayanan siyasi, yargısal ve sosyal bir düzen kurarak halifelik kurumu etrafında örgütlendi. Bu durum Musul'u DE AŞ'in merkez, yarı çevre ve çevresindeki varlığını yönetmesinde stratejik bir merkez haline dönüştürmüştü. DE AŞ'in adeta idari merkezi haline dönüşen ve örgüte Irak, Suriye ve diğer dış bölgelerde operasyonları yönetmek için önemli bir *idari serbestlik* sağlayan Musul, düşmesi halinde örgütün idari olarak yönetilmesi zorlaşabilir. Musul'un düşmesi, Irak ölçeğinde DE AŞ'ı örgütsel zayıflığa sürükleyeceği için, örgüt açık örgütlenme modelinden kapalı ya da yer altı örgütlenme modeline geçiş yapmak zorunda kalabilir. Böylesi bir durum DE AŞ'in askeri operasyonel üstünlüğünü de elinden alacağı için örgüt için stratejik bir zayıflığa neden olabilir.

Öte yandan örgütün idari ve yönetsel yapısının merkez teşkilat, merkezin iç çevresi, merkezin dış çevresi şeklinde üç ana daireden oluştuğu düşünülürse; Musul'un kaybedilmesiyle birlikte bu halkalar arasındaki bağlantı kaybolabilir ve böylece örgütün hiyerarşik karar alma sistematığını bozulabilir.

Topraksızlaşma

DE AŞ'in hâlihazırda üç temel mekânsal (coğrafi topoloji) çatışma, kontrol ve yayılma şekli söz konusudur: Şehirler, şehir kenarları (varoşlar) ve çöllere. Bir şehir gücü olarak kurulup yayılsa da şehir dışı ve geniş çöllere doğru genişleyerek askeri ve operasyonel manevra alanını güçlendirmiştir. Şehirlerde varlığını devam ettirmesi halifelik devleti iddiası başta olmak üzere hayatta kalmasını mümkün kılacak başka birçok (ekonomi, siyasal düzen, güvenlik, mobilizasyon, propaganda vs) unsuru harekete geçirmesine neden olurken bir çöl ve varoş gücü olarak DE AŞ zayıflayacak olsa da bazı bölgelerde topraksal varlığını devam ettirmesi mümkündür. Musul'un kaybedilmesi halinde DE AŞ bir şehir gücü olarak kalmaya Suriye'deki varlığı nedeniyle devam edecek olsa da büyük oranda gücünü şehir dışı alanlara ve zaten var olduğu çöl bölgelere kaydırmayı ve askeri olarak yeniden mobilize olmayı deneyecektir. Özellikle Fırat nehri ile Dicle nehri arasında geniş bir çöllük alanda ne Irak ordusuyla ne de diğer karşı güçlerle karşılaşmama ihtimali nedeniyle, kendisine bir yaşam ve güvenli alan bulabilir. Bu durum DE AŞ'a şehir merkezlerine yönelik yapacağı sürpriz saldırılar

DE AŞ'in Musul'u kaybetmesinin en önemli stratejik sonuçlarından bir diğeri de örgütün Iraklı bir fenomen olmaktan çıkması olabilir.

için bir tür serbest hareket alanı sağlayacaktır.

Öte yandan DE AŞ'in Musul'u kaybetmesi örgütü hayatta tutmak ve yeni bir manevra serbestisi kazanmak için onu yeni bir güvenli bölge arayışına sevk edecektir. DE AŞ, saldırı ve savunma stratejisini üç coğrafi bölge içinde icra etmektedir: Irak ve Suriye'den oluşan iç coğrafi halka, geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan oluşan yakın kenar kuşak ve ABD, Asya ve Avrupa'dan oluşan uzak dış kuşak. Söz konusu üç halka içindeki ise üç stratejik hedefi olduğu anlaşılmaktadır: Irak ve Suriye'de savunmak, bölgesel düzeyde genişlemek, küresel ölçekte ise terör eylemleri ile rahatsız ederek militan kazanmak. Irak'ın bu stratejik hedefler ve DE AŞ'in geleceği açısından merkezi bir yer teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Fiziki olarak halifelik yönetiminin devamı ancak Irak'ta sahip olduğu imkânlarla mümkündür. Bu imkânın DE AŞ'in elinden gitmesi, yerine aynı ölçüde değerli bir başka bölge ya da ülkeyi yerleştirmeyi oldukça zorlaştıracaktır. Bu nedenle Musul'un kaybedilmesi, örgütü önce merkez üssü Irak'ta zayıflatabilir, sonrada diğer bölgelerde güç kaybetmesine neden olabilir.

DEAŞ'ın kontrol ettiği merkez, merkeze bağlı emirlikler ve merkezden coğrafi olarak uzak örgütlenmeleri, örgütün savunma ve saldırı stratejisi için bir bütün olarak ele alınmalıdır. Musul'un kaybedilmesi sonrasında örgüt merkez savunma alanında oluşturduğu en önemli güvenli bölgesini de kaybetmiş olacaktır. Bu durum örgütün yeni bir savunma ve güvenli bölge bulma arayışına girmesine neden olacaktır. Irak'ta topraksızlaşan DEAŞ böylece yeni savunma hattını ve merkezini Rakka'da yeniden organize ederek gücünü Rakka'da toplamayı tercih edecektir. Dolayısıyla Irak'ta topraksızlaşan bir DEAŞ, Suriye'deki toprak kontrolü devam ettiği sürece halifelik eksenindeki dini ve siyasi iddiasını devam ettirecek pozisyonunu sürdürebilir. Irak'ta ne ölçüde kaybederse kaybetsin, örgütün Suriye'de elinde bulundurduğu hâlihazırda topraklar DEAŞ için stratejik inisiyatifi ve az olsa esnekliği elinde tutmasına imkân tanıyabilir.

Irak'ta topraksızlaşan, Suriye'de ise savunma pozisyonunu güçlendirmek isteyen DEAŞ coğrafi sürekliliğe sahip olmadığı ancak kendisine bağlı vilayetlerde yeni genişleme alanı kazanmak için yeni saldırılar planlayabilir. Bu bağlamda örgüt, kendisine bağlı vilayetlerde yabancı savaşçı çağrısını yenileyerek bu bölgelerde yeniden güç toplamayı tercih edecektir. Böylesi bir stratejinin en fazla işlerlik kazandırılacağı yerlerin başında ise Libya ve Mısır'ın Sina bölgesi gelmektedir.

Halifelik ve mesihyanik kodların kaybolması

Musul'un kaybedilmesi, örgütün devletleşme anlamında siyasi iddiasına zarar verecek olsa da mesihçi anlayışını sona erdirmeyecek ve halifelik propagandasını devam ettirmek için yeni bir gerekçe oluşturacaktır. DEAŞ, küresel bir halifelik istemektedir. Böylesi bir iddia en çarpıcı şekilde *Dabiq*'in beşinci sayısında açık bir şekilde dile getirilmiştir.

Halifelik bayrağı, mürtetler ve ikiyüzlü münafıklar hor görse de Mekke ve Medine üzerinde yükselecek. Halifelik bayrağı, Yahudiler ve Haçlılar hor görseler de Beytul-Makdis (Kudüs) ve Roma üzerinde yükselecek. O kutsal bayrağın gölgesi, yeryüzünün Doğu ve Batısını kaplayana kadar genişleyecek ve Amerika ve onun koalisyon ortakları hor görse de dünyayı İslam'ın adaleti ve hakikati ile besleyerek mugalata ve cahilliğin tiranlığına sona erdirecek.

Yukarıda yer alan alıntı, DEAŞ'ın mesihçi söylemi ve buna dayalı coğrafi algısını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu nedenle DEAŞ'ın sadece Irak ve Suriye merkezli bir devlet olma iddiasında olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Nihai hedefi, küresel bir savaşa neden olacak şekilde kaosu yayılmasını sağlamak ve halifelik iddiasını koruyacak çatışmacı bir düzensizliğe neden olmaktır. Devlet olarak halifelik yapısı Irak ve Suriye olmadan koruyamayacak olsa da bir siyasi fikir ve propaganda aracı olarak halifeliği kullanmaya devam edecektir. Öte yandan *Dabiq* bölgesinin kaybedilmiş olması

DEAŞ'ın kontrol ettiği merkez, merkeze bağlı emirlikler ve merkezden coğrafi olarak uzak örgütlenmeleri, örgütün savunma ve saldırı stratejisi için bir bütün olarak ele alınmalıdır. Musul'un kaybedilmesi sonrasında örgüt merkez savunma alanında oluşturduğu en önemli güvenli bölgesini de kaybetmiş olacaktır.

örgütün mesihçi söylemindeki ağırlığın dağılmasına neden olsa ortadan kaldırmamıştır. Musul'un kaybedilmesi devlet olma iddiasına büyük ölçüde önemli bir darbe indirebilir ama mesihçi söylemindeki kodları kaybetmesine neden olabilir.

Sonuç olarak, Musul sonrasında DEAŞ'ın büyük bir dönüşüm geçirecek çöküş dönemine gireceği fazla iyimser bir yaklaşımın ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle Musul sonrası DEAŞ senaryolarını konuşmak için DEAŞ'ın tamamen topraksızlaşması gerekmektedir. Böylesi bir ihtimalin yakın bir zamanda gerçekleşmesi ise gerçekçi değildir. ○

Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi